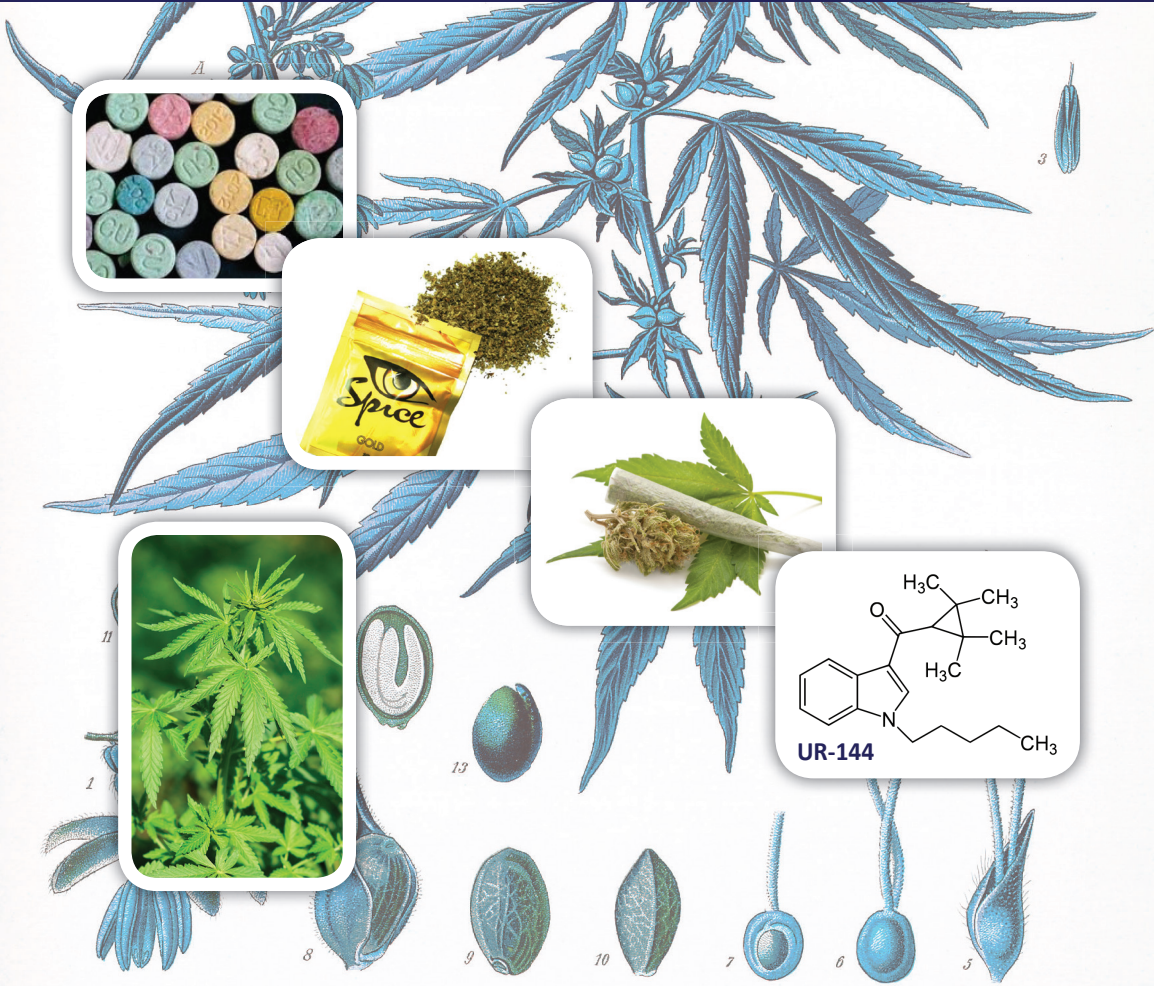

YENİ NESİL PSİKO-AKTİF MADDELER SEMPOZYUMU

26 KASIM 2013
ADLİ TIP KURUMU

www.atk.gov.tr

YENİ NESİL PSİKO-AKTİF MADDELER SEMPOZYUMU

SEMPOZYUM BAŞKANI

DOÇ. DR. YALÇIN BÜYÜK
(Adli Tıp Kurumu Başkanı)

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

DOÇ. DR. FARUK AŞICIOĞLU
(Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulu Başkanı)

PROF. DR. AHMET BELCE

(Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı)

DOÇ. DR. FATİH YAĞMUR

(Adli Tıp Kurumu Başkan Yardımcısı)

SEMPOZYUM SEKRETERYASI

DR. ADEM GÜR

DR. YUSUF ÖZER

İletişim: Yeni Nesil Psiko-aktif Maddeler Sempozyumu Sekreteryası
Dr. Adem GÜR 0555 565 77 95 - Dr. Yusuf ÖZER 0530 613 27 42
Adli Tıp Kurumu Başkanlığı Çobançeşme / İstanbul 0212 454 15 00
psikoaktifmaddesempozyumu@gmail.com - web://www.atk.gov.tr

Sayın Katılımcılar,

Sentetik kannabinoidler/sentetik katinonlar son zamanlarda dikkatleri üzerine çekmişse de Ulusal/Uluslararası ilaç/madde kontrolüne dair düzenlemelerin dışında kalan yeni psikoaktif maddeler konusu da aslında yeni bir olay değildir. Son zamanlarda bu ürünlerin bu kadar popülerite kazanmasında şüphesiz internet üzerinden yapılan tanıtım ve satışların rolü oldukça büyüktür.

Bugün için global olarak kullanım boyutuna dair net veri olmasa da 2011 yılına ait bir anket çalışmasında ankete katılan kişilerin %5'inin yeni psikoaktif madde kullandığı belirlenmiştir. Bu çalışma; yaşları 15-24 arasında değişen, rastlantısal olarak seçilmiş 27 Avrupa Birliği Ülkesinden 12.000 kişi ile telefon görüşmesi yapılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan ülkeler arasında İrlanda, Polonya, Birleşik Krallık en yüksek kullanımın olduğu ülkeler olarak belirlenmiştir.

Ele geçirilen maddeler arasında en sık rastlanan madde grubunun sentetik kannabinoidler olduğu ve özellikle son yıllarda coğrafik olarak yaygınlaştığı vurgulanmaktadır. 2012 yılında bir kilogramdan fazla sentetik kannabinoid yakalaması yapan ülkeler arasında ülkemizin de olduğu dikkat çekmektedir.

İlgili İhtisas Kurulumuza gelen dosyalar da tehlikenin boyutlarını bize göstermektedir.

Bilirkişilik kurumu olarak sistemde rolümüz belirli olsa da bu tür bir konuda “sosyal sorumluluk” bağlamında da konunun dışında kalamayacağımız gerçeğinden hareketle bu sempozyumu düzenleyerek, konunun tüm taraflarıyla tartışılmasına olanak sağlamak istenmiştir.

Bu sempozyumda, sunumlarıyla bilgi-birikimini paylaşacak olan kıymetli panelistlere ve katılımı ile destek verecek tüm kurumlara teşekkür ederim.

Doç. Dr. Yalçın BÜYÜK

Adli Tıp Kurumu Başkanı

YENİ NESİL PSİKO-AKTİF MADDELER SEMPOZYUM PROGRAMI 26 Kasım 2013 Salı

Açılış Konuşması: 09.00

Doç. Dr. Yalçın BÜYÜK

Adli Tıp Kurumu Başkanı

I. OTURUM: 9.10 - 10.10 *Uyuşturucu Maddelerin Bilirkişilik Boyutu*

Oturum Başkanları

Prof. Dr. Ahmet GÜREL

Yrd. Doç. Dr. Sabahattin DENİZ

Konuşmacılar

Doç. Dr. Faruk AŞICIOĞLU, Adli Tıp Kurumu 5.İhtisas Kurulu Başkanı

Dr.Ali Sadi BAŞAK, Adli Tıp Kurumu Kimya İhtisas Dairesi,

Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Kimya Bölümü

Hasan DURMUŞ, Kriminal Polis Laboratuvarı, Kimyasal İnceleme Şube Müdürlüğü, İstanbul

10.10 - 10.30 Ara

II. OTURUM: 10.30 - 11.30 *Uyuşturucu Madde Kullanıcılarının Takip ve Tedavi Boyutu*

Oturum Başkanları

Prof. Dr. Sefa SAYGILI

Uz. Dr. Mustafa OKUDAN

Konuşmacılar

Prof. Dr. İlhan YARGIÇ, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı,

Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Kurulu Üyesi)

Doç. Dr. Cüneyt EVREN, Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma,

Tedavi ve Eğitim Merkezi (AMATEM)

Psikolog Mert ELMACI, Bakırköy Denetimli Serbestlik Müdürlüğü

III. OTURUM: 11.30 - 12.30 *Uyuşturucu Maddelerin Arz Boyutu*

Oturum Başkanları

Prof. Dr. Ahmet BELCE

Yrd. Doç. Dr. Hızır ASLIYÜKSEK

Konuşmacılar

Prof. Dr. Mahmut KOCA, İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Nadir KOÇAK, Emniyet Müdürü,

Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM)

Hüseyin EKER, Narkotik (Sentetik maddeler) Şube Müdürlüğü, İstanbul Emniyet Müdürlüğü

Uyuşturucu Maddelerin Bilirkişilik Boyutu

YENİ NESİL PSİKO-AKTİF MADDELER

Doç. Dr. Faruk AŞICIOĞLU

Adli Tıp Kurumu 5.İhtisas Kurulu

Son on yıldır uyuşturucu madde ticaretinde çeşitlilik artmış, evvelce bilinen ve yaygın kullanımı olan narkotik maddelerin yerine psiko-aktif etkili yeni maddeler piyasaya girmiştir. Yeni nesil psiko-aktif maddeler içerisinde sentetik kannabinoidler, katinonlar ve fenetilaminler ve diğer (triptaminler, piperazinler, halusinojen mantarlar, kratom, salvia Divinorum gibi herbal karışımlar, harmine gibi bitkisel maddeler) yer almaktadır.

Bu maddelerin satış stratejileri geleneksel maddelerden farklı olup sıklıkla internet üzerinden alışveriş gerçekleştirilmektedir. Maddelerin birçok farklı isim altında pazarlanması, özellikle sentetik kannabinoidler de olduğu gibi paketlerinin üzerinde yasal amaçlar için kullanıldığı intibasını yaratan ibarelerin bulunması, gümrük memurları, posta idaresi, emniyet teşkilatı gibi sevkiyatın çeşitli aşamalarında görevli memurların henüz yeterince konudan haberdar olmaması kullanımı kolaylaştırmaktadır. Maddelerin pazarlama stratejisinde bitkisel oldukları zannı yaratılarak zararsızdır algısı da önemli bir yer tutmaktadır. Kullanıcıların bu maddeleri tercih nedenleri arasında kullanıcıların merak duygusunun da teşviki ile değişiklik aramaları, bu maddelerin birçoğunun hala uyuşturucu madde kapsamında olmaması sebebi ile yasal sorumsuzluk, şimdilik ön tarama testlerinde yer almamaları nedeni ile madde kontrol testlerini geçebilmeleri, kokusuz olmaları nedeni ile sosyal ortamlarda dahi fark edilmeden kullanılabilmeleri, teminindeki kolaylıklar sayılabilir.

Bu maddeler “Banyo tuzu”, “Bitki gübresi”, “Koku giderici”, “Sadece araştırma içindir”, “İnsanların tüketimi için değildir”, “Tütsü”, “Havuz temizleyici” ve benzeri ibareler içeren paketler içerisinde satışa sunulmaktadırlar. Maddenin yasa kapsamına alınmasını takiben paket üzerindeki yazılarda değişiklik olmakta “Firma tüketilmesinden sorumlu değildir” gibi yeni ibareler ortaya çıkmaktadır. Paketlerin bazılarının üzerinde içeriğe ilişkin bilgiler bulunmakta ise de birçok analiz sonucunda pakette yazan içeriğin gerçeğinden farklı olduğu gösterilmiştir. Örneğin, naphyrone içermesi gereken NRG-1, NRG-2 paketlerinde sıklıkla mefedron bulunmaktadır.

Yeni psiko-aktif maddelerin yasaklanması sonuçları paket ambalajındaki yazının değişmesi ile sınırlı olmayıp sıklıkla maddenin satışında, dolayısı ile toksik etkilerinde azalmaya yol açmaktadır. Bu yararlı etkiye karşılık kısa süre içerisinde yeni bir maddenin ortaya çıkması, yasaklanan maddenin ise sadece internetten satışı yerine daha organize ve pahalı satışının ortaya çıktığı görülmektedir. Yasa kapsamına alınan her yeni madde polisin, analiz yapan laboratuvarların ve mahkemelerin iş yükünü artırmaktadır. Maddenin kullanıcısının adli soruşturma kaygısı ile hastaneye başvurmaya çekinmesi de düşünülmesi gereken bir diğer husustur.

EMCDDA (Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi) yeni uyuşturucu maddeler ile mücadeleyi kolaylaştırmak için EWS (Early Warning System) adı verilen ve EMCDDA'ye bağlı ulusal birimler (National Fokal Point) içerisinde (Türkiyede bu görev TUBİM'e verilmiştir.) yer alan erken uyarı grupları kurmuştur. Bu gruplar vasıtası ile EMCDDA'ye yapılan ihbarlar tüm üye ülkelerle paylaşılmakta ve bu sayede maddeye karşı erken tedbir alınabilmektedir. Yeni çıkan maddeye ilişkin ihbarlar belli boyutu aştığında EMCDDA Europol ile birlikte genişletilmiş bilimsel kurulunu toplayarak madde hakkında ortak rapor (joint report) hazırlamaktadır. Bu raporda maddenin kimyasal ve fiziksel tanımı, sokak ismi, yakalamaların miktarı, formu, kullanıcı miktarı, nasıl el değiştirdiği, üretim yöntemi, uyuşturucu trafiği, kullanıcılardaki sağlık ve sosyal riskleri, maddeye bağlı zehirlenme ve ölüm varlığı, halen herhangi bir Avrupa Birliği üye ülkede yasal müeyyide altında olup olmadığı, kimyasal prekürsörleri yer almaktadır. Rapor sonucunda ulaşılan sonuç maddenin tehlikeli olduğu yönünde ise üye ülkelerin 180 gün içerisinde maddeyi yasa kapsamına almaları istenmektedir. şimdiye kadar hazırlanan ortak raporlar MCPP (2005), BZP (2007) ve Mephedrone (2010) ile ilgilidir.

EMCDDA tarafından 2011 yılının temmuz ayında yapılan ve söz konusu maddelerin internet üzerinden satışını yapan sitelerin izlendiği bir çalışmada elde edilen veriler konunun vahametini göstermektedir. 18 Avrupa Birliği ülkesi ile Rusya ve Ukrayna'yı kapsayan ve 18 ayrı dilde metacrowler ve google gibi uluslar arası ve her ülke için bir yerel arama motoru ile aynı kelimeler girilerek yapılan aramada en az bir Avrupa Birliği ülkesine satış yapan 631 site bulunmuştur. Oysa bu çalışmadan altı ay önce yapılan aynı çalışmada bulunan site sayısı 314 adettir. Bu 631 sitede satışı yapılan maddeler sıralandığında Kratom (128), Salvia (110), Halusinojen mantarlar (72), MDAI (aminointhane) (61), Methoxetamine (58), 6-APB (benzofuran) (49), 4-MEC (katinon) (32), MDPV (katinon) (32), bir kaktüs türü olan Peyote (30) şeklinde yer almıştır (parantez içerisinde yer alan rakamlar maddenin satışının yapıldığı site sayısıdır). Bu çalışmada sentetik kannabinoid olan JWH-018'in 29, AM-2201'in ise 22 siteden satışının yapıldığı tespit edilmiştir.

Yeni psiko aktif maddelerin bir çoğunun farmakodinamik ve farmakokinetik özellikleri, akut ve kronik etkileri tam olarak bilinmemekle beraber eldeki veriler maddelere karşı tolerans ve bağımlılık gelişmekte olduğunu göstermiştir. Sentetik kannabinoidlerin tam agonist olmaları nedeni ile aşırı dozda alınmaları halinde hayatı tehdit edebileceği, özellikle JWH 018'in yapısal özellikleri dikkate alındığında karsinojenik etkilerinin ortaya çıkabileceği, sentetik maddelerin spreylendiği baharat karışımlarının ağır metaller içerdikleri bildirilmektedir.

Yeni psiko-aktif maddelerin nasıl tasarlandığını anlamak ve evvelce bilimsel çalışmalar yapılmış maddelerden hareketle bu yeni maddelerin etkileri hakkında öngörüde bulunmak, maddelerin toksikolojik olarak taranabilmesi, kullanıcılarının tedavilerinin, klinik ve davranışsal bozukluklarının yönetimi, maddelerin insan sağlığına olan zararlarının azaltılması bu alanda yapılabileceklerin başında gelmektedir.

Bu maddelerin arz ve talep boyutunu azaltma konusundaki en önemli adım maddelerin yasa kapsamına alınmasıdır. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereği hiç kimse henüz yasalarda yer almayan yeni bir psiko-aktif maddenin kullanımı, bulundurulması veya ticaretinden sorumlu tutulamayacağı için maddelerin 2313 sayılı yasanın 19. Maddesi gereğince yasa kapsamına alınmaları gerekir. Bu sürecin zaman alması nedeni ile TUBİM erken uyarı grubunun tavsiyesi ile halen herhangi bir Avrupa Birliği ülkesinde yasa kapsamına alınmış yeni psiko aktif maddelerin tümünün ülkemizde yakalanmasını beklemeksizin yasa kapsamına alınması cihetine gidilmiştir. Bu maddenin sanayi, kozmetik, sağlık ve tarım alanında kullanımının bulunmaması bu yaklaşımı kolaylaştırmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken bir husus maddelerin farklı isimleri olduğu için yasaya alınırken diğer isimlerin de sayılması olmalıdır.

PSİKOAKTİF MADDELERİN ANALİZ VE BİLİRKİşİLİK BOYUTU

Dr. Ali Sadi BAşAK^{1,2}

¹Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Kimya Bölümü

²Adli Tıp Kurumu Kimya İhtisas Dairesi

Psikoaktif (Psikotrop) maddeler, asıl olarak merkezi sinir sisteminde etkisini gösteren ve beynin işlevlerini değiştirerek algıda, ruh hâlinde, bilinçlilikte ve davranışta geçici değişikliklere neden olan kimyasal maddelerdir. 90'lı yılların başlarında kötüye kullanılan madde çeşidinde az sayıda artış olurken, son yıllarda "yasal kafa yapıcı maddeler" (legal highs), "tasarım maddeler" (designer drugs), "bitkisel kafa yapıcı maddeler" (herbal highs), "araştırma kimyasalları" olarak da bilinen yeni psikoaktif maddelerde büyük bir artış meydana gelmiştir.

1997'den bu yana 200'den fazla yeni psikoaktif madde tanımlanmıştır. Huffman ve arkadaşları, "JWH maddeleri" olarak bilinen naftoilindoller, naftoilpiroller ve kannabinoid reseptör aktivitesi olan bileşikler sentezlemişler ve zaman içinde bu maddeler, sentetik kannabinoid (SK) içeren yeni maddelerin ana bileşeni haline gelmiştir. 2004'ten bu yana JWH'ler piyasada bulunabilir hale gelmiş ve yasal kafa yapıcı madde arayanlar arasında popüler olmuştur.

İstanbul Adli Tıp Kurumu Kimya İhtisas Dairesinde biyolojik numunelerde (Kan, idrar, saç, tırnak, tükürük) uyuşturucu piyasasında en sık kullanımına rastlanan sentetik kannabinoidler JWH 018, JWH 073 ve bu maddelerin türevleri olan JWH 018-n-pentanoik asit, JWH 018-5-hidroksipentil, JWH 073-n-bütanoik asit ve JWH 073-4-hidroksibütül LC-MS/MS cihazı ile kalitatif ve kantitatif olarak analiz edilebilmektedir. Kan numunelerinde miktar verilmekte diğer örnekler ise kalitatif olarak değerlendirilmektedir. Gelen numuneler birtakım ön hazırlık aşamasından geçtikten sonra analiz edilmektedir.

Sayıları son derece büyük bir hızla artan yeni nesil uyuşturucuların analizlerinin yapılabilmesi için standart madde temini süreci ve yeni metot oluşturma çalışmaları büyük bir hızla devam etmektedir.

YENİ NESİL UYUŞTURUCU MADDELERİN LABORATUVAR BOYUTU

Hasan DURMUŞ

Kriminal Polis Laboratuvarı, Kimyasal İnceleme Şube Müdürlüğü, İstanbul

Son yıllarda yakalama verileri ve adli bilim laboratuvarları tarafından yapılan tespitlere bakıldığında, yeni nesil uyuşturucu maddeler, özellikle sentetik kannabinoidler, dünyada olduğu gibi ülkemizde de sorun olmaktadır. Bu yeni nesil uyuşturucular için iki şekilde tanımlama yapılabilir. Birinci olarak daha önceden bilimsel literatürde bahsi geçen ve üzerinde çeşitli çalışmalar yapılan maddelerin suiistimal edilerek sentezlenme amaçları dışında kullanılmasıdır. Diğer tanım ise var olan maddelerin yasal kısıtlılıkları aşmak veya etkilerini değiştirmek için moleküller üzerinde yapılan değişikliklerin (türevleri) sonucu ortaya çıkan maddelerdir. İlk tanım daha akla yatkın ve anlattığı madde sayısı ile daha kapsamlıdır.

Yeni nesil uyuşturuculardan bahsederken dört ana gruba ayırabiliriz. İlk olarak ülkemizde de en yaygın şekilde karşılaşılan sentetik kannabinoidler sayılabilir. Literatürde verilen bilgilere göre steroid olmayan analjezik ilaç geliştirme amacıyla sentezlenen bu maddelerin, bu etkilerinin yanı sıra ve hatta daha fazla olarak halüsinojen etkiye sahip oldukları görülmüştür. İlk olarak 2008 yada 2009 yılında Avrupa'da suiistimal edilmeye baş-

landığı tahmin edilmektedir. Bu maddelere örnek olarak JWH, AM veya HU kodları ile anılan maddeler verilebilir.

Bir diğer grup ise katinon türevleridir. Katinon molekülü yapı itibarıyla amfetamin tipi uyarıcılara benzemektedir. Khata Edulis bitkisinin içerisinde doğal olarak bulunmakta ve çok uzun yıllardan buyana geleneksel olarak Afrika ülkelerinde kullanılmaktadır. Ancak son yıllarda özellikle İngiltere'de yasal kısıtlılıkları aşmak amacıyla bu maddenin sentetik türevleri sentezlenmiş ve piyasaya sürülmüştür.

Üçüncü grup olarak fenetilamin türevlerinden bahsedilebilir. Bu grupta yer alan maddeler aslında sentetik esrarlar piyasaya çıkana kadar en büyük problem olarak karşımızda durmaktaydı. Bunun en büyük sebebi ise Alex Shulgin ve Ann Shulgin tarafından yazılan PIHKAL: A chemical love story (Phenethylamines I Have Known and Loved) kitabıdır.

Yukarıda belirtilen gruplar dışında triptaminler, piperazinler, benzodiazepinler, barbitüratlar, narkotik analjezikler ile geçmişten kalan ve bölgesel olarak insanların dinsel veya kültürel ritüellerde kullandıkları ancak yayılma gösteren bitkisel ürünler sayılabilir.

BİLİRKİŞİLİK BOYUTU

Yeni nesil uyuşturucuların analizleri ve tanımlanmaları aşamasında karşılaşılan problemlerin başında izomerler ve türevleri gelmektedir. Kötüye kullanımı bulunan maddeler üzerinde değişiklik yapma gereksinimi yasal kısıtlılıklardan kurtulma çabasının yanı sıra, maddenin etkilerini değiştirme amacı da gütmektedir.

Bu yönde kullanılan yöntemlerden birisi izomerlerdir. İzomerler aynı kapalı formüle sahip ve ana yapısı aynı olan ancak atomların uzayda dizilimi farklı olan moleküller olarak tanımlanır. Bu tanımda kendi içerisinde iki ana gruba ayrılır: Yapısal izomerler ve Stereo izomerler. Örneğin mCPP, oCPP ve pCPP yapısal izomerler iken d-Amfetamin ve l-Amfetamin stereo izomerlerdir. Kimyasal özellikleri ve etkileri çoğunlukla değişiklik göstermekle (artma veya azalma) birlikte bazı durumlarda fark oluşmamaktadır.

Kullanılan bir diğer yöntem ise türevlerdir. Kimyasal olarak türev bir maddenin molekül yapısının diğer maddenin molekül yapısını içermesidir. Buna yapısal analog da diyebiliriz. Adli bilimlerde ise bu durum en sık belirli bir ana yapı üzerinde yapılan eklemeler veya var olan fonksiyonel grup ve/veya grupların değiştirilmesidir. Örnek olarak fenetilamin ana yapısını içeren amfetamin ve metamfetamin sentezlenmesi, daha ileri

olarak metamfetamin içerisinde bulunan benzen halkası üzerinde dioksi grubu eklenecek MDMA'nın ortaya çıkarılması verilebilir.

Bilirkişilik boyutu ile bakıldığında özellikle izomerlerin birbirinden ayırımında kullanılan teknikler rutin analiz için kullanılanlardan farklı ve daha zaman alıcı prosedürlerdir. Yeni uyuşturucu maddelerde bu konuda analistlerin önündeki diğer bir engelde referans standart maddelerinin maddeler piyasaya çıktıktan çok sonra elde edilebilir olmasıdır. Bu durum ancak laboratuvarında kendi maddenizi sentezlemek ile aşılabılır. Ama kendi standart maddenizi kullanarak yaptığınız analizler ancak sentezlediğiniz ürünün saflık derecesi ve doğruluğu kadar sağlıklı olabilir.

Yukarıda belirtilen zorluklardan başka yeni nesil uyuşturucu maddeler ile ilgili adli bilimler yönünden yapılan araştırmaların azlığından bahsedilebilir. Örneğin rutin analizlerde gelen bulgular genel olarak ön testlere tabi tutulmakta ve ileri analizler buna göre seçilmektedir. Bu testlerden çıkan sonuçlara göre hazırlanacak numunelerin ileri analizler için derişimleri de belirlenmektedir. Ancak yeni suistimal edilmeye başlanan maddelerde (özellikle sentetik esrarlar ve katyonlar) ayırt edici ön testler hali hazırda mevcut değildir. Bu sebeple bu maddelerin analizleri için ayrılan süre diğerlerine göre daha uzundur.

Yeni uyuşturucularla ilgili bir diğer zorluk ise yeni karşılaşılan maddelerin tanımlanması aşamasında karşımıza çıkmaktadır. Normal olarak adli laboratuvarlarda kullanılan cihazların eğer mümkünse lisanslı kütüphaneleri bulunur. Numuneler cihazlarda okutulduktan sonra elde edilen veriler kütüphane girdileri ile karşılaştırılarak madde tanımlanması yapılır. Bu kütüphanelerde bulunmayan bir madde ile karşılaşırsa mevcut standart maddeler ile kontrolü yapılır. Yeni suistimal edilen uyuşturucular durumunda ise, eğer madde yeni dolaşıma girdiyse, lisanslı kütüphane bulmak pek mümkün değildir. Durumun gerektirdiği üzere eğer varsa referans standart maddesini temin etmek gereklidir. Ancak çoğu zaman maddeler dolaşıma girdiğinde standart madde temin eden firmalar tarafından üretilmemiş olmaktadır.

Bu aşamada faydalabilinecek farklı kaynaklar mevcuttur. SWG, AFS ve ENFSI GC-MS kütüphaneleri bunun güzel birer örneğidir. Ancak bu kütüphanelerde yer alan kütle spektrumlarının yüzde yüz doğru olduğu kabul edilemez. Zira daha önceki sürümlerinde bazı hatalı girdiler olduğu mevcut referans maddeler ile yapılan kontrollerinde ortaya çıkmıştır. Bir diğer yöntem ise akademik makaleleri tarayarak bu madde için herhangi bir çalışma var mı yok mu kontrol etmektir.

Bu aşamaya gelene kadar maddenin tanımlanmasının nasıl yapıldığını kısaca bahsettik. Bazı uç durumlarda maalesef elde hiçbir veri olmadığından daha kapsamlı analizler gerekli olmaktadır. Buda raporlama sürelerini uzatmakta ve çok fazla iş gücü gerektirmektedir. Burada izlenebilecek en basit yol maddenin saflaştırılması ve saf madde üzerinden FTIR ile fonksiyonel grup tanımlamaları yapılması, GC-MS ten elde edilen kütle spektrumunda mevcut parçalanmalardan yola çıkılarak ana grupların tayin edilmesi ve LC-MS/MS kullanılarak molekül ağırlığının tespit edilmesidir. Bu şekilde tahmin edilen maddenin daha sonra literatürde araştırmasının yapılması veya daha kesin sonuç elde edilmek isteniyorsa maddenin laboratuvarında sentezlenmesi gerekmektedir.

Sonuç yeni suistimal edilen maddeler bundan sonraki yıllarda da bir sorun olmaya devam edeceklerdir. Çünkü kimyasal olarak yapılabilecek değişiklikler ve ortaya çıkarılabilecek olasılıklar çok fazladır. Burada maddelerin tanımlanmasının yapılabilmesi ve raporlama için gerekli olan ekipman ve tecrübe her geçen gün artmaktadır. Özellikle akredite olmak isteyen veya akredite olmuş olan laboratuvarlar için konu daha zor gözükmektedir.

Uyuşturucu Madde Kullanıcılarının Takip ve Tedavi Boyutu

SENTETİK KANNABİNOİDLER

Prof. Dr. İlhan YARGIÇ^{1,2}

¹İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri AD

²Adli Tıp Kurumu 6.İhtisas Kurulu

Doğal kanabis (Δ9-THC, tetrahidrokanabinol) hint keneviri bitkisinden (Cannabis Sativa) elde edilir. Kanabisin akut etkileri öfori, gevşeme, zaman algısında öznel yavaşlama, analjezi, bellek ve problem çözmede zorluklar, ataksi, taşikardi, sistolik hipertansiyon, postural hipotansiyon, iştah artışı, anksiyete, paranoid düşünceler ve depresyondur.

Kanabis bağımlılık ve yoksunluğa neden olabilir. DSM-5 kanabis yoksunluk belirtilerini şöyle sıralamaktadır: öfke, iritabilite, agresyon, depresif duygudurum, uykusuzluk, anksiyete ya da sinirlilik, fiziksel belirtiler baş ağrısı, karın ağrısı, terleme, titreme).

Kanabisin tedavi edici etkilerinin de olduğu bilinmektedir. Örneğin kanser hastalarında antiemesis, MS'de spazmatik, AIDS'de iştah açıcı, romatoid artiritte antiinflamatuvar, Chron

hastalığında antidiyareik. Ayrıca nöropatik ağrı, glokom ve hareket bozukluklarında da yararlı olabildiği bildirilmiştir.

Kanabis CB1 ve CB2 kısaltmalarıyla ifade edilen kanabinoid reseptörler üzerine etki eder. Ana endojen kanabinoidler anandamid ve arakidonilgliseroldür. Esrar maddesinde yaklaşık 60 kanabinod yer alır. Δ9-tetrahidrocannabinol bunlardan en etkilisidir ve mezolimbik dopaminergic sistemi aktive ederek ödül ve pekiştirme mekanizmalarını etkiler.

Günümüzde tıbbi amaçla kullanılan kanabinoid içeren bazı ilaçlar bulunmaktadır: Dronabinol (Marinol), Nabilone (Cesamet), Nabiximols (Sativex) ve medikal marijuana. Nabiximols (Sativex oral spray) MS’de stress , kas rijiditesi ve ağrıyı azaltmak için onay almıştır. Diğer spazmotik ajanlara yanıtı orta-ağır olgularda kullanılabilir. Nöropatik ağrı, aşırı aktif mesane, kanser ağrısı ve Tourette sendromunda da iyi sonuçlar bildirilmiştir.

Kanabisin tıbbi kullanımları araştırmacıları sentetik kanabinoidler (SK) üzerine çalışmaya yöneltmiştir. Önceleri ağrı kesici olarak kullanılan bu maddeler THC benzeri etkiye sahiptir. Psikoaktif özellikleri nedeniyle ilaç olarak piyasaya çıkmamışlardır ancak kötüye kullanımları hızla yayılmıştır. Bu maddelerin sokak isimleri Avrupa ve ABD’de Spice, K2, Genie; Türkiye’de ise Bonzai, Jamaica ve Jamaican Gold vs’dır.

SK’in kimyasal yapısı THC’den oldukça farklıdır. JWH-018, JWH-073, HU-210, CP-47, CP-497, JWH-018 gibi kimyasal formüllerle ifade edilmektedirler ve sayıları her geçen gün artmaktadır. 13.02.2011’de resmi gazetede yayınlanan yazıyla yasaklı maddeler kapsamına alınmışlardır.

Kanabinoid reseptör (CB1R) afiniteleri ve aktiviteleri THC’ninkinden yüksektir. Dolayısıyla etki büyüklüğü, olumsuz etki sıklık ve şiddeti de THC’den fazladır. Etkileri daha hızlı başlar ve daha kısa sürer. Kullanılan miktar ve saflık derecesine bağlı olarak ciddi intoksikasyon belirtileri ortaya çıkabilir. THC’ye göre daha sık görülen ya da THC’denkinden farklı olumsuz etkileri: konvülsyonlar, anksiyete, saldırganlık, kas rijiditesi ve konfüzyondur. Kolay ulaşılabilir olmaları ve rutin idrar toksikolojik taramalarında çıkmamaları popülerliklerini arttırmıştır. SK’in bağımlılık ve fiziksel yoksunluğa yol açabildiği bildirilmiştir.

ABD’deki Zehir Kontrol Merkezi SK intoksikasyonu ile başvuranlarda ajitasyon, konfüzyon, halusinasyonlar, hipertansiyon, miyokardiyal iskemi, kalp krizi görülebildiğini bildirmiştir. Toksik etkiler genellikle 3-4 saat içinde ortadan kalkmaktadır. SK’e bağlı çok sayıda konvülsyon olgusu bildirilmiştir. Bunlar jeneralize tonik klonik (JTK) , genellikle multipler ve sekel bi-

rakmazlar. Acil servis hekimlerinin, ilk kez JTK nöbet geçiren genç erkek hastalarda SK kötüye kullanımının ayırıcı tanıda düşünmeleri gerektiği belirtilmiştir. İdrar toksikolojisi takibindeki bir kişide yeni ve ani başlangıçlı bir psikoz görülürse ya da kişi kanabis intoksikasyonu belirtileri gösterdiği halde idrar taraması negatifse SK kötüye kullanımından şüphelenilmelidir. SK’in akut böbrek yetmezliği, akut görme kaybı ve Wernike Sendromu gibi ciddi tıbbi sorunlara da yol açabildiği bildirilmiştir.

SENTETİK KANNABİNOİDLER

Doç. Dr. Cüneyt EVREN

Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma, Tedavi ve Eğitim Merkezi (AMATEM)

Ülkemizde sıklıkla Bonzai/Jamaica olarak adlandırılan, yurtdışında ise K2/Spice olarak isimlendirilen maddeler sentetik kannabinoidlerdir. Yapısal olarak esrardaki aktif bileşen THC’ye benzeyen deneysel bileşenlerdir. İlk 1960’larda geliştirilmiş, 2000’lerin sonunda karaborsada satışı başladı. K2/Spice (Bonzai/Jamaica) yerleşen marka ismi, aslında hepsi sentetik kannabinoidlerin (SK) tipleridir. Yüzlerce farklı isim ve marka söz konusu. 12. sınıf öğrencilerinin %11.4’ü geçen yılda SK kullandıklarını bildirmiş.

Kimyasallar (SK) internetten satın alıp bitki materyaline sprey şeklinde sıkılır. Bitki materyali kimyasal için ortamdır. Bitki maddesini (St John’s Wort ya da diğer) nutrition store dan satın alınır. Yüksek kazanç ile satılır. Genellikle pakette belirtilen bitki materyalini içermezler. Sıklıkla yasal olarak benzin istasyonlarında, “head shops” ya da internetten ısmarlanabilir. Fiyatı esrarın sokak fiyatına yakındır. Temel olarak 5 tipi var: JWH-018, JWH-073, JWH-200, CP-47,497, Cannabicyclohexanol.

İki tanesi Clemson’da 1980’lerde araştırma amaçlı sentez edildi. Çoğu Çin, Hindistan ve Asya’da yapıp Avrupa üzerinde yayıldı. Avustralya’da yapılan bir online çalışma; kullanıcıların ortalama yaşının 27 olduğunu, kullanıcıların %70’inin erkek olduğunu, %78’inin iş sahibi olduğunu ve %7’sinin her gün kullandığını bildirmiştir.

Gurdal ve arkadaşları (2013) Adli Tıp ve İstanbul Narkotik Birimi komisyonu İstanbul ve çevresinde adli otoriteler tarafından gönderilen bitkisel bileşenlerde SK saptanma oranlarını 01 Ağustos 2010 ile 31 Mart 2012 tarihleri aralığında geriye dönük taramıştır. 1200 bitkisel bileşen arasında, 1179’si (%98.3) SK içeriyordu. Bunların 1172’si (%99.4) JWH-018, 777’si (%65.9) JWH-018 ile beraber JWH-081 içermekteydi. En sık

isimler “Bonzei Aromatic Potpourri” (n = 755; %64.0) ve “Bonzei Plant Growth Regulator” (n = 316; %26.8) idi.

Mart 2011’de 6 bileşik Federal Drug Enforcement Agency tarafından yasadışı ilan edildi. Illinois’de 01/01/12 tarihinde tüm SK’ler yasadışı ilan edildi. 2011’deki Sentetik Madde Kontrol Hareketi (The Synthetic Drug Control Act), yani birçok sentetik maddenin yoğun yasaklanması Temmuz 2012’de yasa içine kondu. Bu hareket bir avuç SK yasaklarken yüzlercesi yasadışı etkilendi. Ülkemizde SK’lerin bir kısmı 22.05.2013 Tarihli ve 2013/4827 Sayılı Kararname eki listesinde yer alarak yasa dışı madde olarak ilan edilmiştir.

Aslında hem Δ9-THC hem de SK’ler temel olarak CB1 ve CB2 reseptörleri üzerine etki etse de kimyasal ve farmakolojik olarak farklıdır. Δ9-THC kısmi agonist plato etkisi vardır ve madde artışı etkide fark yaratmaz. Diğer taraftan SK’ler tam agonistdir, böylece dozda artış plato etkisi olmaksızın etkide artışa neden olur. SK’de etki süresi daha uzun ya da daha kısa olabilir ama etki çok daha yükündür. Kannabinoid reseptörlerine yüksek potans ve afinite gösterirler ve bazıları daha uzun yarılanma ömrü ya da aktif metabolit ortaya çıkarırlar. Daha fazla olumsuz etki: sıklıkla acil tıbbi bakım gerektiren hipertansiyon, taşikardi, halüsinasyon, ajitasyon, nöbet ve panik ataklar.

Kimyasal olarak farklı olduklarından madde tarama testlerinde çıkmazlar bu nedenle düzenli idrar takibi gerektiren durumlarda (ehliyet, adli tıp, denetimli serbestlik) caziptir. Daha yoğun etki, kolay ulaşma ve standart testlerde saptanamaması onları ideal madde yapar. Kullanım sonrası saptama aralığı 3 ila 4 gün; ancak uzun süreli kullanım sisteminde daha uzun süre kalmasına neden olabilir.

Etkileri nelerdir?

- Nabız sayısı yükselir (120-150)
- Kan basıncı yükselir
- Konvülsiyonlar
- Anksiyete atakları
- Yönelim bozukluğu
- Halüsinasyonlar ve paranoya
- Canavar, şeytanlar, uzaylılar
- İntihar düşüncesi ve girişimi

SK’ler ve esrar daha önce psikotik bozukluğu olan bireylerin yeni belirtiler yaşamasına ya da belirtilerin kötüleşmesine neden olur. SK’ler ve esrar psikotik bozukluğun başlangıcını tetikler. Aile öyküsü ve diğer mental hastalıkların varlığı araştırılmalı.

Esrarda var olduğu düşünülen cannabidiol (CBD) tıbbi etkisi var, “stoned” yapmıyor ve THC’nin psikoaktif etkilerinin tersi etki gösteriyor. CBD SK’lerde yok.

SK’lerin uzun süreli etkisini araştıran çalışmalar yok. Winstock ve Baratt (2013) geçen sene SK kullanan 950 kişiden 23’ü (%2.4) kullanım ardından acil tıbbi yardım aldığını bildirmiş. En sık panik ve anksiyete, ardından paranoya ve nefes alma zorlukları saptanmış. Yardım alanların daha genç (Ort. 20, 18-22; almayanlar 23, 19-28) olduğu bulunmuş.

Birkaç ay süreyle yoğun SK kullanan bazıları bıraktıklarında yoksunluk sendromu yaşarlar;

- Paranoya, anksiyete, panik ataklar (ayıkken bile)
- Şiddetli hafıza sorunları
- Konsantrasyonu sağlamakta zorluklar
- Şiddetli konfüzyon ya da yönelim bozukluğu
- Ölüm korkusu
- Taşikardi
- Uykusuzluk
- Nefes almakta zorluk
- Kabızlık, bulantı, yemede zorluk, kilo kaybı.

UYUŞTURUCU MADDE KULLANICILARINA YÖNELİK DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİ

Mert Elmacı, Psikolog

Bakırköy Denetimli Serbestlik Müdürlüğü

Denetimli serbestlik, “Mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim ve denetleme planı doğrultusunda şüpheli, sanık veya hükümlünün toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulamayı” ifade etmektedir.

Ülkemizde nispeten yeni olan bu sistemin ilk büyük revizyonuna Mart 2013’te gerçekleşen yönetmelik değişikliği ile başlanmış ve ilgili mevzuatta yapılacak değişiklikler için çalışmalara başlanılmıştır. Yeni yapının temel özelliklerini kısaca anlatmak gerekirse; şeffaflık ve

hesap verebilirlik ilkesinden hareketle, personelin iş bölümünün ve alanda uzmanlaşmasının sağlanması, standartize edilmiş ölçme araçları vasıtasıyla yükümlünün ihtiyaç duyduğu hizmetlerin ve taşıdığı risklerin belirlenmesi ve bu sayede kişiye özel olarak hazırlanan denetim planları vasıtasıyla bir yandan kurumsal kaynakların etkin kullanılması sağlanırken diğer yandan da denetimin, toplum içinde rehabilitasyonun daha etkili yapılabilmesini sağlamaktır.

Mevcut TCK'ya göre uyuşturucu madde kullananlar hakkında verilen hükümler içerisinde iki tip mahkeme kararının öne çıktığı görülmektedir. İlki, hükmedilen tedavi tedbiri sırasında ve tedavinin bitiminini takiben 1 yıl süreyle devam eden denetimli serbestlik tedbiri yani "Tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri", diğeri ise tedavi aşaması olmayan sadece bir yıl süre ile verilen "denetimli serbestlik" tedbiri.

Tedavi tedbiri ile birlikte verilen denetimli serbestlik tedbirlerinde tedavi kısmı Sağlık Bakanlığı'nın ilgili kurumları tarafından gerçekleştirilir. Denetimli serbestlik tedbirinin infazı ise Denetimli Serbestlik Müdürlükleri tarafından gerçekleştirilir.

Tedavi süresince rehberlik faaliyeti sağlık kurumuna bıraktığından ilk etapta Denetimli Serbestlik Müdürlüğü yükümlüyü sağlık kuruluşuna sevk eder ve bu aşamada sadece takip amacıyla aylık görüşmeler yapmak üzere Müdürlüğe gelmesini sağlar.

Uyuşturucu madde kullanıcılarında denetimli serbestlik tedbirinin infazı sadece yükümlünün takibi ile sınırlı değildir. Tedbirin tedavi kısmını başarıyla tamamlayan ya da sadece denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulmasına mahkemece karar verilmiş olan yükümlülerin takibinin yanı sıra topluma entegrasyonu, davranış değişikliği gerçekleştirilmesi, tekrar suç işlemesinin önlenmesi amacıyla rehberlik ve iyileştirme faaliyetleri gerçekleştirilir. Yükümlülerin takibi görevi "Vaka sorumluları" tarafından müdürlükte gerçekleştirilen aylık görüşmeler vasıtasıyla yapılırken. Rehberlik ve iyileştirme faaliyetleri ise bireysel görüşme, grup çalışması, seminer faaliyeti ve boş zaman yapılandırması gibi çalışmalardan oluşur ve denetimli serbestlik uzmanları ve işbirliği yapılan kuruluşların uzman personeli tarafından değişen zaman aralıklarında gerçekleştirilmektedir.

Bireysel görüşme ile denetimli serbestlik tedbiri altına alınan madde kullanıcısının tanınması, ihtiyaçlarının belirlenmesi, farkındalığının artırılması ve grup çalışmasına hazırlanması amaçlanmaktadır. Son yapılan mevzuat değişikliği ile bireysel görüşmeler en fazla 3 haftada bir defa ve toplamda 12 seferden fazla olmayacak şekilde düzenlenmişlerdir.

Grup çalışması ise bireysel görüşmelere nazaran daha yapılandırılmış haldedir. Grup çalışmasında ağırlıklı SAMBA programı (Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Bilgilendirme Programı) uygulanmaktadır. Program bilgilendirme, farkındalık ve motivasyon artırma, sosyal beceriler kazandırma, olumlu akran baskısı, hayır diyebilme, vb. konuları içeren 10 oturumdan oluşmaktadır. Programın ilgi çekici olması için video/slayt gösterimi, alıştırma, farkında nefes egzersizleri, masa oyunları gibi çeşitlilikler içermesine dikkat edilmiştir. İlgili mevzuatımıza göre grup çalışmalarının 2 hafta da bir gerçekleştirilmesi zorunludur.

Çocuklar için geliştirilen Genç SAMBA programının pilot uygulaması da Müdürlüğümüzce yürütülmektedir.

Seminer faaliyetleri ise kurum içinde ve dışında genellikle bireysel ve grup çalışmaları sona erdikten sonra yükümlülerin ihtiyaçlarına göre düzenlenir, denetimli serbestlik ya da işbirliği yapılan kurum personelleri tarafından gerçekleştirilir. Seminerler iletişim, problem çözme becerileri, stresle başa çıkma, empati, öfke ile başa çıkma yolları, aile içi iletişim, grup baskısına hayır diyebilme gibi becerilerin yanı sıra kişisel hijyen, toplumsal sorumluluklar, ahlaki muhakeme ve değerler, iş bulma becerileri gibi konularda da çeşitlilik göstermektedir. İşbirliği içinde bulunan kurumlar ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü, Müftülük, İŞKUR, Belediyeler vb. dir.

Şeffaflık, kurumsallık ve ölçülebilirliğin gereği olarak, bütün bu çalışmalar ile ilgili olarak her çalışmaya özel değerlendirme/puanlama formları etkinlikler sonrasında ilgili personel tarafından doldurulmakta ve UYAP sistemine aktarılmaktadır. Bu formlarda ki değerlendirmeler, tedbiri veren mahkemelere gönderilmekte olan 3 aylık raporlara kaynaklık etmektedir.

Uyuşturucu Maddelerin Arz Boyutu

TÜRK CEZA HUKUKUNDA SUÇUN KONUSU OLARAK UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELERİN BELİRLENMESİ

Prof. Dr. Mahmut KOCA

İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Bu tebliğin konusunu 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun (TCK) 188. ila 192. maddeleri arasında düzenlenen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ticareti ve kullanılması suçlarıyla bağlantılı olarak, bu suçların konusunu oluşturan "uyuşturucu ve uyarıcı madde" kavramından neyin anlaşılması gerektiğini ortaya koymaktır. Bu konuyla ilgili olarak uygulamada ortaya

çıkan en önemli sorunlardan birisi, yeni keşfedilen bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin Kanunda düzenlenen suçların konusunu oluşturup oluşturmayacağı hususudur. Bir başka deyişle, bir kimsenin üzerinde yakalanan ve uyuşturucu veya uyarıcı etki gösterdiği ve bağımlılık yaptığı tıbbi olarak belirlenen bir maddenin, TCK'da düzenlenen suçların konusunu oluşturabilmesi için, ülkemizde yürürlükte bulunan konuyla ilgili 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunda bizatihi isminin sayılmış veya taraf olduğumuz uluslar arası sözleşmelerin ekinde yer alıp 2313 sayılı yasanın 19. Maddesi gereğince Bakanlar Kurulu kararı ile yasa kapsamına alınmış olması gerekir mi?

Mülga 765 sayılı TCK'da olduğu gibi 5237 sayılı yeni TCK'da da, uyuşturucu maddelerin ticaretini, alınmasını, satılmasını, bulundurulmasını ve kullanılmasını yasaklayarak suç haline getiren maddelerde, uyuşturucu ve uyarıcı madde kavramının ne anlama geldiği tanımlanmadığı gibi, bu maddelerin neler olduğunu tek tek sayma yoluna da gidilmemiştir. Sadece klasik bazı uyuşturucu maddelerin (eroin, kokain, morfin, bazmorfin) ticaretinin yapılmasının daha ağır cezalandırılması nedeniyle isimleri zikredilmiştir. Böyle bir düzenleme yapmaktaki amacın, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin veya aynı etkiyi yapan ilaç veya sentetik maddelerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlanması olduğu ve böylece psikotrop madde olarak, uyuşturucu veya uyarıcı etki yapan ve kişilerde bağımlılık meydana getiren bütün maddelerin, bu suçun konusunu oluşturacağının kabul edildiği, TCK'nın 188. Maddesinin gerekçesinde açıkça belirtilmiştir.

Böylece kanun koyucu, uyuşturucu ve uyarıcı maddelere karşı mücadelede toplumun sağlığını etkin bir şekilde korumak amacıyla, sonradan keşfedilen ve uyuşturucu veya uyarıcı etki yaparak kişilerde bağımlılık yapan herhangi bir maddenin bu suçların konusunu oluşturacağını kabul etmiştir. Dolayısıyla bir maddenin belirtilen nitelikte olduğu Adli Tıp Kurumunun ilgili İhtisas Dairesi tarafından belirlendikten sonra, bu maddenin TCK'da tanımlanan suçların konusunu oluşturabilmesi için, yukarıda anılan ulusal veya uluslararası herhangi bir metinde isminin geçmesine veya Bakanlar Kurulu kararıyla listeye alınmış olmasına gerek yoktur.

Dolayısıyla sentetik olarak üretilen psiko-aktif etkili yeni bir maddenin TCK'daki suçların konusunu oluşturabilmesi için, bu madde hakkında Bakanlar Kurulu kararı alınmasına gerek bulunmamaktadır.

Adli merciler tarafından Adli Tıp Kurumuna şüpheliler üzerinde yakalanan bir maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde kapsamında olup olmadığı sorulduğunda, Kurumun cevabı maddenin uyuşturucu veya uyarıcı etkisinin bulunup bulunmadığıyla sınırlı olmalıdır. Bu ni-

telikte bir madde olduğu halde henüz uyuşturucu maddeler kapsamına alınıp alınmadığının Kurul tarafından belirtilmesine gerek yoktur.

Adli Tıp Kurumu tarafından uyuşturucu olduğu belirlenen bir maddenin isminin ulusal ve uluslararası hukuk metinlerinde zikredilmemesi, böyle bir maddeyi alan, satan veya kullanan kişinin cezalandırılmasına engel değildir. Böyle bir durum suçta kanunilik ilkesine de aykırı değildir. Zira burada uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi imal etmek, almak veya satmak kanunlarda suç olarak tanımlanmıştır.

Keza ismi henüz listelere girmemiş ancak uyuşturucu veya uyarıcı etkisi olduğu belirlenen bir maddenin 188. Maddenin 6. Fıkrası kapsamında değerlendirilmesi de mümkün değildir. Zira bu fıkranın uygulanabilmesi için, failin kullandığı uyuşturucunun üretiminin resmi makamların iznine bağlı olması veya satışı yetkili hekimin reçetesiyle mümkün olması gerekir. Henüz yeni üretilen bir sentetik maddenin bu fıkra kapsamında değerlendirilmesi söz konusu olamaz.

MADDE BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELE

Nadir KOÇAK

Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi

Madde bağımlılığı sorunu, insanlığın başlangıcına kadar dayanan köklü bir sorundur. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kendisi bir sorun olmakla beraber, neden olduğu suçlar, bağlantılı hastalıklar, ekonomik ve sosyal etkileri de göz önüne alındığında bu sorunun boyutları katlanarak artmaktadır. Gelişen teknoloji ile yalnızlaşan, sosyal ilişkileri zayıflayan ve bireylerin birbiri üzerindeki denetimi azalan insan, bir kırılma noktası ile bağımlılık sürecine girebilmektedir. Bu süreçten de anlaşılmaktadır ki; bağımlılık: birey, çevre ve bağımlılık maddesinin bir araya gelmesiyle gerçekleşmektedir. Disiplinler arası bir sorun olduğu görülen bağımlılık ile mücadelenin de kurumlar arası koordinasyon ile gerçekleşmesi mümkündür. Türkiye'nin yasadışı bağımlılık maddeleri ile mücadeledeki başarısı ulusal ve uluslararası raporlarla tescil edilmiştir. Aynı başarının tedaviden talep azaltımına, rehabilitasyondan sosyal geri kazanıma kadar her alanda gerçekleşmesi fikrinden hareketle Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM) Dairesi Başkanlığı bünyesinde 2000 yılında kurularak faaliyetlerine başlamıştır. Esas görevi itibarıyla bağımlılığın her boyutunu izlemek ve bu alanda faaliyet gösteren kurumları koordine etmekle görevli olan TUBİM,

önemli bir boşluk doldurarak 81 İl Emniyet Müdürlüğü KOM birimleri bünyesindeki “İl Temas Noktaları” marifetiyle de toplumumuzun hemen her kesiminin madde bağımlılığına karşı bilinçlenmesi kapsamında Önleme çalışmalarına katkıda bulunmaktadır.

Sayılan bu görevlerinin yanı sıra Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA) ile koordineli olarak yeni nesil bağımlılık maddelerinin risk analizlerinin yapılarak yasal kısıtlılık altına alınması şeklinde tanımlanan Erken Uyarı Sistemi (Early Warning System-EWS) çalışmalarını da yürütmektedir. Adli Tıp Kurumu Başkanlığı ve Kriminal Laboratuvarları, bu sistemin en önemli aktörlerindendir. Bu çalışmalar, madde kullanımı ile mücadelenin her boyutunda önemli katkılar sağlamaktadır.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de, bilinen ve yasalar tarafından kontrol altına alınmış olan narkotik ve psikotrop maddelerin dışında, bu maddelere benzer etkiler gösteren ancak herhangi bir yasal kısıtlılığı olmayan yeni psiko-aktif maddelerin görülme sıklığı giderek artmaktadır. Yasal bir kısıtlılığın olmaması ve nispeten kolay temin edilebilmesi, bu maddelerin piyasaya arzını giderek arttırmaktadır. Buna bir de, henüz yasal kısıtlılık altına alınmamış olduklarından bahse konu maddeleri kullanmanın cezai yaptırımının olmaması da eklenince, ciddi ve hızlı bir talebin oluşması kaçınılmaz olmaktadır.

EWS Çalışma Grubu, aşağıdaki kurumların temsilcilerinden oluşmaktadır:

- Adalet Bakanlığı
 - Adli Tıp Kurumu Başkanlığı,
- Sağlık Bakanlığı
 - Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu,
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
 - Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü,
- Emniyet Genel Müdürlüğü
 - Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı,
 - o Narkotik Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü,
 - o TUBİM Şube Müdürlüğü,
 - Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığı,
 - o Ankara Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğü,
 - o İstanbul Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğü,
- Jandarma Genel Komutanlığı
 - Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı,

- Kriminal Daire Başkanlığı,
- Sahil Güvenlik Komutanlığı
 - İstihbarat Daire Başkanlığı - Kaçakçılık Şube Müdürlüğü...

EWS Çalışma Grubu, yeni maddelerle ilgili olarak yapılan toplantılarında;

- ◇ Yeni maddenin kimyasal içeriği ve etkileri,
- ◇ Bağımlılık gelişme ihtimali ve olası bağımlılığın ağırlığı,
- ◇ Kullanıcı açısından taşıdığı sosyal riskler,
- ◇ Toplumda yaratacağı huzursuzluk ve şiddet ile ilişkisi değerlendirilmektedir.

Türkiye’de EWS’nin işletilmesi suretiyle 2007-2013 yılları arasında toplam 94 yeni psikoaktif madde 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun kapsamına alınmıştır. 3 Ekim 2013 tarihinde yapılan 10. EWS Çalışma Grubu toplantısı ile risk değerlendirmesi yapılan pek çok yeni madde için yasa kapsamına alınma süreci devam etmektedir.

Uyuşturucu madde kaçakçılığı ile yapılan kolluk mücadelesi, ulusal ve ulusal raporlarla da taltif edilmekle beraber ortaya konan rakamlar, madde bağımlılığı sorununun artarak devam ettiğini göstermektedir. Yakalanan uyuşturucu miktarları, yakalanan ve gözaltına alınan şahıs sayısındaki artışlar, madde bağımlılığı tedavi talepleri ile hayatını kaybeden madde bağımlılığı sayılarındaki artışlar, bu yaklaşımı doğrulamaktadır.

Türkiye’de 2012 yılında 83.133 uyuşturucu olayı meydana gelmiş, 130.049 şüpheli şahıs yakalanmıştır. Bu yakalamalar neticesinde 152.086 kg. esrar, 13.301 kg. eroin, 476 kg. kokain, 4389309 adet ecstasy maddesine el konulmuştur. Doğrudan ve dolaylı olarak 365 şahıs madde kullanım bağımlılığıyla hayatını kaybetmiştir. 2011 yılında tedavi merkezlerinde ayakta tedavi toplam başvuru sayısı 155.099 iken 2012 yılında 189.373’e yükselmiştir. Yatarak tedavi toplam başvuru sayısı 2012 yılında 5845’dir. Madde bağımlılığı suçlarından dolayı ceza ve infaz kurumlarındaki hükümlü ve tutuklu sayısı 2012 yılında 22.533 kişidir.

Kolluk boyutuna bakıldığında Türkiye’de en sık kullanılan esrar maddesinin yakalama oranı 2011 yılına göre 2012 yılında %100 artış gösterdiği; 2012 yılında en fazla eroin yakalayan İran’ı da geçerek dünyada en fazla eroin yakalayan ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Bununla beraber toplu yakalamaların yanı sıra yurt içi uyuşturucu şebekeleriyle (sokak satıcıları) mücadele kapasitesinin artmasında yarar vardır.

Paylaşılan rakamlar göstermektedir ki, ilgili tüm kurumlar tarafından uyuşturucu maddelerle ve madde bağımlılığı ile mücadele kapasitesi güçlendirilmediği takdirde

genç bir nüfus çoğunluğuna sahip olan Türkiye için önemli bir risk oluşabilecektir. EWS, uyuşturucu maddelerle mücadelede en iyi çalışan sistemlerden birisidir. Öyle de olması gerekir, çünkü yakın bir gelecekte yukarıda eroin, esrar gibi maddeler için verilen büyük yakalama oranlarının, yeni maddeler için verilmeyeceğini garanti etmek mümkün değildir.

SENTETİK ESRAR İMALAT TİCARET VE ARZ PROBLEMİ

Hüseyin EKER

Narkotik (Sentetik maddeler) Şube Müdürlüğü, İstanbul Emniyet Müdürlüğü

İstanbul ili genelinde Narkotik Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğünce 2012 yılında 10 ve 2013 yılında 31 olmak üzere toplam 41 planlı operasyonda Sentetik Kannabionid yakalaması yapılmıştır. Yapılan bu operasyonların 4 ü Sentetik Kannabionidlerin kullanıma hazır eden (yani uyuşturucu madde imalatı yapan) gruplara yönelik olmuş ve hiyerarşik yapılanmaları ile birlikte güçlü suç örgütleri deşifre edilmiştir.

Bu uyuşturucu türünün ticaretini yapan gruplarda klasik uyuşturucu ticareti yapan suç örgütlerinin en belirgin özelliği olan sert bir hiyerarşik bir yapı bulunmamakla birlikte grupların bir organizatör çevresinde görev paylaşımı ile faaliyet gösterdiği görülmektedir. Bu görev paylaşımı ile birlikte maddenin arzı süreci birden fazla merhalede geçmektedir. Maddenin kullanıcıya arz sürecini sınıflandırarak arz sürecindeki faaliyetleri sıralamak gerekirse aşağıdaki safhalardan bahsedilebilir.

1. Kimyasal maddenin temini – bitki temini
2. İmalatın yapımı
3. Paket-poşet temini ve Paketlemenin yapılması
4. Sokak satıcılarına satış
5. Sokak satıcılarının bağımlıya ulaştırılması ve kullanım

1- KİMYASAL MADDENİN TEMİNİ – BİTKİ TEMİNİ

a-) Kimyasal maddenin temini:

Sentetik Kannabionidlerin etken maddesi olan JWH, AM 2201 vb veya HU olarak yaygın bir şekilde kullanılan ve zamanla yenileri eklenen etken maddenin temini sağlanmaktadır. Etken kimyasal maddeler İnternet sitelerinden kolaylıkla satın alınabil-

mektedir. Etken maddeler direk ülkemize geldiği gibi komşu ülkeler üzerinden de ülkemize getirildiği tespit edilmiştir.

İnternetin yeni nesil uyuşturucu-uyarıcı maddelerin kullanımı ve teminindeki yeri özellikle bu tür maddelerde bariz olarak göze çarpmaktadır.

Google üzerinden yapılan "bonzai uyuşturucu" sorgulamaların özellikle 2009 yılından sonra inişli çıkışlı bir grafik sergileyerek yükseldiği ve 2013 yılının son 6 ayında ise artan bir durumda olduğu; bölgesel olarak İstanbul başta olmak üzere Ankara ve İzmir illerinde sıklıkla arandığı göze çarpmaktadır.

"Bonzai" olarak Google üzerinden yapılan aramaların zamansal olarak 2013 yılının son yarısında artış içerisinde olduğu ve bölgesel olarak yapılan incelemede "bonzai" olarak yapılan sorgulamaların ilgi sırasına göre Tekirdağ, Manisa, Kütahya, İzmir, Balıkesir, Çanakkale ve Aydın illerinde ağırlıklı olduğu görülmüştü.

İnternet sitelerinden sipariş edilen etken maddeler JWH-018 ve AM-2201 ile benzer özellikte sentetik kannobionidler olmakla birlikte farklı kimyasal maddeler de bulunabilmektedir. Kimi üretimlerde farklı özelliklere sahip maddelerin kullanılması Ecstasy tabletlerde de zaman zaman görünen bu durumlarda olduğu gibi kullanıcının sağlığını fazlasıyla tehlikeye sokan problemli madde kullanımına neden olan bir durumdur.

b-) Bitki temini:

Bitki seçimi suç örgütünün faaliyet tarzı gibi olarak ele alınabilecek bir özelliktir. Ada çayı, yavşan otu ve damiana çayı gibi bitkiler kullanılmaktadır. Ada çayının kullanımı imalatın amatörliğini gösterirken damiana çayı kullanan suç örgütlerinin profesyonelliğini gösterir. Temin edilmesi ve ticaretinde herhangi bir kanuni düzenleme olmayan bu alanda faaliyet gösteren grup üyeleri bulunmaktadır.

Bitkilerin ortak özellikleri

- Kurumuş yaprakların sigara arasında yakılarak dumanının çekilmesinde kokusunun rahatsız etmeyecek olması
- Etken maddeyi üzerinde iyi bir şekilde muhafaza edebiliyor olması
- Kuru yaprakların kısmen tütün veya esrarı andıran bir görünüme sahip olması
- Kolay temin edebiliyor olması
- Etken maddenin etkisini arttıran veya insanda farklı etkiler oluşturan olmasıdır.

2- İMALAT SÜRECİ:

Burada Türk Ceza Kanunun uyuşturucu madde ticaretini konu alan 188.maddesinde net olarak açıklanamayan bir husus ortaya çıkmaktadır. Suçun maddi unsuru olan Sentetik Kannobionid madde yurtdışından hazır olarak temin edilerek ülkemize getirilmekte burada kullanıma hazır hale getirilmektedir. Toz halde gelen madde ilk olarak bağımlı için kullanıma hazır durumda değildir. Kullanıma hazır hale getirmek tecrübe ve ayrıntılı bilgi isteyen bir husustur.

Bitkilerin ve kimyasalların temini sonrasında gizli mekanlarda kimyasalların eter,aseton ve kloroform gibi solventler içerisinde çözülmesi suretiyle oluşan çözelti bitki parçalarına püskürterek veya dökerek kurumaya bırakılır ve beklemeye alınır. Beklenen süre hazırlanan maddenin miktarına, hava koşullarına ve kullanılan mekanın durumuna göre değişiklik gösterir. Genel itibariyle 12-48 saat arasında değişen sürelerde hazır hale gelmektedir. Kurutularak kullanıma hazır hale gelen madde toplu olarak üzerindeki etken maddenin daha fazla etkisini yitirmemesi için poşetlere paketlenerek konur.

3- PAKETLERİN TEMİNİ- PAKETLENMESİ

Bağımlıların maddenin kalitesi konusundaki güvenlerini sağlamaya yönelik pazarlama aracı olarak kullanılmaktadır. Suç örgütleri paketlemeleri maddenin kalitesini ve kendi grubunun reklamını yapmaya yönelik bir simgesel özelliği de bulunmaktadır. İlk olarak ülkemizde sentetik Kannabionidlerin Bonzai amblemleri paketlenen paketler içerisinde satılması sebebi ile BONZAI adını alarak sokaklarda kullanıcı alanı bulmuştur.

Paketlerdeki ayrı bir özellik "herbal" doğal özellikte olduğu ibareleridir. Bu imaj ile uzun süre Kıta Avrupa'sında ve Balkanlarda yasal çerçevede yaygınlaşarak kullanım alanı bulmuştur. Sağlığa zararlı olmadığı imajını oluşturma amaçlı olabileceği de değerlendirilmektedir.

Yapılan operasyonlarda farklı paket çeşitleri tespit edilmiştir. Organize suç gruplarının hazır hale getirilen maddeyi genel itibari ile üçer gramlık şeklinde paketlediği tespit edilmiştir. Ağız kapanabilen paketlerde maddenin ilk kullanımda sonra dış etkenlerden korunması sebebi ile geri kalan madde içerisindeki etken maddenin etkisinin yitirmemesi sebebi ile bağımlılar tarafından tercih edilen bir çeşittir.

4- SOKAK SATICILARINA SATIŞ

Üçer gramlık paketlerin İstanbul il genelindeki bağımlıya az sayıdaki paket satış fiyatı 100 TL olmak ile birlikte fiyat değişkenlik gösterebilmektedir. İmalatı yapan grupların kolluk

kuvvetleri tarafından yakalanma riskinin en çok olduğu sokaktaki ticareti üst- ara torbacılar olarak nitelendirilen şahıslar üzerinden yapmaktadırlar. Bu şahıslara yapılan satışlar daha düşük fiyatlara yapılarak aradaki fark bu şahısların kar payı olarak suç örgütü liderleri tarafından şahıslara bırakılmaktadır.

5- SOKAK SATICILARININ BAĞIMLIYA ULAŞTIRILMASI ve KULLANIM

Maddenin esrar etkisi sebebi ile klasik esrar bağımlılarının tercihi olmuştur. Fakat ilk kullanım esnasında kişide yarattığı uyarılma; kimi bünyelerde halüsinasyon şeklinde sarsıcı derece olması sebebi ile kullanımının tercih edilmediği de anlaşılmaktadır. Maddedeki kimyasal özellikler esrar kullanıcılarında doğal olan esrara nazaran tercih edilmediği de görülmüştür.

Madde esrar kullanıcılarının yanı sıra ecstasy tablet kullanıcıları tarafından da tercih edilmektedir. Sentetik uyuşturucu-uyarıcı bağımlıları tarafından kullanılmaktadır.

Kullanımı sigaranın içerisinde bir gram civarında maddenin konulması ve akabinde dumanının çekilmesi ile kullanılmaktadır.

Bağımlıların "şaşal" olarak tabir ettikleri ve nargileye benzer pet şişelerden oluşturulan düzenekler ile kullanılmaktadır.

NOTLAR

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

NOTLAR

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

T.C. ADALET BAKANLIĞI
ADLI TIP KURUMU

www.atk.gov.tr